

Latinets uttal

Uttalet av latinet har växlat under olika tider och i olika delar av Europa. Det har dock varit möjligt att klarlägga hur de vanligaste ljuden uttalades under olika epoker i Europas historia. Det finns en uttalsenlig stavning av det klassiska latinet i bl.a. inskrifter och ljudhärmande ord (jfr *mugíre* råma) samt en mängd uppgifter i uttalsfrågor hos antika författare och grammatiker. Vi har vidare beträffande uttalet av latinet kunnat dra viktiga slutsatser från dels de romanska språkens fonetiska struktur, dels lånorden i tyskan, dels lånorden till och från grekiskan. Även grekiska författares sätt att stava latinska egennamn har betytt mycket för eftervärldens möjlighet att klarlägga uttalet av latinet.

Några regler för uttal av latinsk text från antiken:

c	[k]	<i>coróna, civilis</i>
g	[g]	<i>gradus, genus</i>
ae	[aj]	<i>Caesar</i> (kajsar)*
oe	[oj]	<i>foedus</i> (fojdus)
o	[o: el. o] = sv. å	<i>mos</i> (må)
u	[u: el. u] = sv. o	<i>mus</i> (mos)
g framför n	[ng]	<i>magnus</i> (mangnos)
i i början av ord före vokaler	[j]	<i>Iúpiter</i>
inuti ord mellan vokaler	[j]	<i>maior</i> (májår)
qu	[kv el. kw]	<i>quartus</i>
u efter -ng-	[v el. w]	<i>lingua</i>
ibland efter s-	[v el. w]	<i>suavis</i>

*Att det heter *Kaiser* på tyska visar att ordet Kaiser inlånades i tyskan mycket tidigt när uttalet på latin ännu var [kaisar].

Latinets vokaler kan vara antingen långa eller korta. I vanlig latinsk text anges inte denna skillnad men i ordböcker betecknas lång vokal med ett rakt streck över vokalen, kort vokal med en båge.

Latinets uttal förändrades i vissa avseenden under senantiken och medeltiden. Förändringarna skedde successivt, så att någon exakt tidsgräns inte kan anges. *Antikens uttal* bör i vår tid användas, om texten tillkommit under antiken (grov gräns före 400 e. Kr.) eller avser att skildra förhållanden under antiken.

Det *sentida uttalet* används när det gäller texter, som tillkommit eller huvudsakligen använts under tiden därefter. Det är det vanliga i medicinska, juridiska och biologiska sammanhang och i lånord. Det bör också användas, då man i en modern, svenskspråkig text möter t. ex. namnet Caesar. Vi uppmärksammar det sentida uttalet, när vi i denna bok studerar texter som tillkommit efter antiken.

Några regler för uttal av latinsk text från senare tid anges i det följande:

c (före e, i, y, ae, oe)	[s]	<i>civilis</i> , jfr <i>civil</i>
g (före e, i, y, ae, oe)	[j]	<i>genus</i>
ae	[e:]	<i>Caesar</i> (sesar)
oe	[e:]	<i>foedus</i> (fedus)
cc (före e, i, y, ae, oe)	[ks]	jfr <i>acceptera</i>
sc (före e, i, y, ae, oe)	[s]	jfr <i>scen, konvalescens</i>
